

הרב ד"ר מרדכי הלפרין

עורלה כבושה והטפת דם ברית

ראשי פרקים:

1. מבוא
2. מהי המציאות של עורלה כבושה?
3. היפוספדיאס
4. מקום הטפת דם ברית בנוולד מהול
5. שיטת מוהלים מומחים בני זמננו
6. האם מושך עורלתו יוצר עורלה כבושה?
7. הטכניקה של משיכת עורלה בזמן המשנה
נספח: שני ניתוחי שחזור ערלה של קלסוס

1. מבוא

המושג עורלה כבושה מופיע בברייתא לגבי מצבו האפשרי של מי שנולד מהול:

”ת”ר: ...עורלתו ודאי דוחה את השבת, ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת. שבית שמאי אומרים: צריך להטיף ממנו דם ברית, ובית הלל אומרים: אינו צריך”.

”אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית, מפני **שעורלה כבושה היא**. על מה נחלקו – על גר שנתגייר כשהוא מהול, שבית שמאי אומרים: צריך להטיף ממנו דם ברית, ובית הלל אומרים: אין צריך להטיף ממנו דם ברית”¹.

לדעת ת”ק, רק לבית שמאי צריך להטיף דם ברית לנוולד מהול. אך לדעת ר”ש בן אלעזר, גם לבית הלל חייבים להטיף דם ברית לנוולד מהול, כי בנוולד מהול מדובר על עורלה כבושה. ולכן אע”פ שלא ניתן להסירה מפני הסכנה, כמבואר בגמ’, יש חובה להטיף ממנה “דם ברית”.

רבה ורב יוסף שם, נחלקו בהבנת דברי רשב”א: לדעת רבא אין וודאות של עורלה כבושה, אלא חשש בלבד, שמחמתו מטיפין את הדם. לכן בשבת אסור להטיף דם ברית, שכן אם אין כאן עורלה כבושה, יש כאן איסור תורה בהטפת הדם המיותרת. לדעת רב יוסף, בנוולד מהול יש לנו וודאות שקיימת עורלה כבושה. ולכן הטפת דם ברית דוחה שבת בנוולד מהול.

¹ שבת קלה, א. דברי רבי שמעון בן אלעזר מובאים גם בתוספתא שבת פט”ו (פט”ז) ה”ט.

ובגמרא שם :

"איתמר, רב אמר: הלכה כתנא קמא, ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון בן אלעזר".

להלכה:

פסק הרי"ף ז"ל כרשב"א וכרבה, דבנולד מהול צריך הטפת דם ברית משום ספק ערלה כבושה, וכן פסק הרמב"ם ז"ל דצריך הטפת דם ברית ואינו דוחה שבת. ופשוט דפסק כרשב"א וכרבה.²

נחלקו הראשונים, אם בעורלה כבושה נחשב כערל לפני הטפת הדם או שבוודאי איננו ערל אף שחייב בהטפת דם :

"והנה נחלקו הראשונים בנולד מהול דחיישנין ביה אליבא דר' שמעון בן אלעזר לערלה כבושה, אי חשיב לערל מחמת זה. דהרמב"ם פוסק בהל' מילה דהנולד מהול צריך הטד"ב, ומפרשים הראשונים בדעת הרמב"ם דחייב הטד"ב שצריך בנולד מהול הוא מטעם ערלה כבושה, והא דאין מברכין על ההטפה, הוא כרבה דס"ל בשבת קל"ה ע"א דהויא רק ספק ערלה כבושה. ואעפ"כ פסק בהל' תרומות פ"ז הי"א כהברייתא דפ' הערל ביבמות ע"ב ע"א דנולד כשהוא מהול מותר לאכול בתרומה, והיינו לפי שהערלה כבושה אעפ"י שמחייבת בהטפה, מ"מ לא משויא ליה לערל.

והיש"ש בפרק הערל סי' ה' חולק, ומוכיח דהברייתא דמתירה לנולד מהול לאכול בתרומה סברה דא"צ להטיף דם ברית, דאי נימא דצריך להטד"ב יאסר בתרומה. וכן מפורש במלחמות פי"ט דשבת, דמטעם ערלה כבושה יאסר בפסח כדין ערל ולא צריך לרבויה לאיסורא מתושב ושכיר כסוגיא דפ' הערל דף ע"א ע"א, עיין שם".³

כמו כן, האחרונים דנים אם "הטפה זו במקום מילה קאי והוי מדין מילה"⁴ או שאין חובת מילה בעורלה כבושה, אך יש חובה מיוחדת של הטפת דם.

² קהילות יעקב, שבת (בני ברק תשל"ג), ריש סי' מח. עיי"ש. וכן פשט דברי התנא בתורת כהנים פר' תוריע: "ערלתו ודאי דוחה את השבת ואין שנולד מהול דוחה את השבת".

³ שו"ת משנת רבי אהרן (קוטלר) סימן לה, ח. וראה עוד בקהילות יעקב שם.

⁴ הגר"ש רוזובסקי, שיעורי ר' שמואל (רוזובסקי), יבמות מו, א, אות תקמה.

הסכנה בכריתת עורלה כבושה

הגמרא שם מספרת על תינוקו של רבי אדא בר אהבה, שנולד מהול. שלושה עשר מוהלים נתבקשו להסיר את העורלה הכבושה, התוצאה היתה שהתינוק נפגע ונעשה כרות שופכה. ובירושלמי שם (סוף ה"ב):

"רב אדא בר אהבה איתליד ליה חד בר, כי⁵ מימסמיס⁶ ביה מית⁷.

ר' אבין אמר: נעשה פצוע דכא ונתענה עליו ומת.

רבנן דקיסרין מרין: כרות שפכה נעשה ונתענה ומת⁸.

מסקנת הפוסקים ממעשה זה, שבפועל אין לנסות לכרות עורלה כבושה, מפני הסכנה⁹.

2. מהי המציאות של עורלה כבושה?

מהו עור העורלה – מבואר להלן בתחילת פרק ג. אך נחלקו ראשונים ואחרונים בשאלה: מהי ערלה כבושה.

רש"י¹⁰ פירש: ערלה כבושה היא – העור דבוק לבשר.

פשוט שבמילה "העור" הכוונה לעור העורלה. אך מהו ה"בשר" שאליו דבוק עור הערלה? בשאלה זו חלוקים הראשונים.

שיטת רבנו הלל¹¹, המאירי והאור זרוע¹²

רבנו הלל בפירושו על תורת כהנים¹³ כתב:

"ערלה כבושה. היינו שנכבש העור בהדי עטרה ומיחזי כמהול".

⁵ גירסת ר"ח על הבבלי, שם וקרובן העדה, על הירושלמי, שם.

⁶ גירסת ר"ח: ממסמס.

⁷ גירסת הגאונים: "דמילסי ביה ומית" (תשובות הגאונים אסף, ירושלים תרפ"ט עמ' 91 שורה 3).

⁸ לשון הרד"ל בחידושו (הובא ב"הגהות וחידושים" על הירושלמי, מהדורת מאורי אור, ירושלים תשס"ה, על דף פז, ב): "נראה לי דלא ס"ל כר"א שנתענה שימות. דמה חטא הולד והרי ישראל הוא (וישא גיורות)...", עיי"ש. לענ"ד, אולי ניתן לפרש שהתינוק סבל קשה מהחבלה [= נתענה] ומת.

⁹ ראה רא"ש שבת, פי"ט ה, בשם רב האי גאון, ובשו"ע יו"ד רסג, ד. וראה להלן עמ' 99-100 במחלוקת רבי יהודה וחכמים, על מילה חוזרת במושך עורלתו.

¹⁰ שבת שם, ד"ה אנדרוגינוס. וכן בר"ן על הרי"ף שם.

¹¹ תורת כהנים עם פירוש קדמון מגדולי הראשונים רבנו הלל ב"ר אליקים (ירושלים תשס"ד). פרשת תזריע, פרק א.

¹² אור זרוע ב מילה צט: "כעין סריטה מראש הגויה בתחיתת מילה שחותרים בראש הגויה".

¹³ פירוש רבנו הלל על התורת כהנים מצוטט על ידי הראשונים. ביניהם: המיוחס לר"ש משאנ"ץ; תוס' רי"ד עמ"ס יומא; הרא"ש בפירושו עמ"ס נגעים, ועוד. ראו בפ"ב למבוא לספר תורת כהנים עם פי' רבנו הלל, שמצויין להלן. [על הבעייתיות בייחוס הפירוש לת"כ לר"ש משאנ"ץ, ראה ספרא דבי רב, מהדורת אופק, כרך ב(א) (מהדיר: הרב אברהם שושנה, ירושלים, תשנ"ח), מבוא עמ' 11-12].

המאירי¹⁴ מפרט יותר. גם הוא מפרש שהעורלה דבוקה לבשר העטרה, ולכן הטפת הדם היא כדי לגלות מעט את העטרה שמתחת לקרום הדק של העורלה הכבושה:

“והטפה זו לפי הסוגיא נראה שהיא מחמת ערלה כבושה ופירושה: מעט עור דק דבוק בבשר כעין קרום שמתוך דקותו ודבקותו ומיעוטו אינו ניכר ודומה כאלו העטרה מגולית מכל וכל. ושמא היום או לימים תתפרק ותתכסה בו העטרה¹⁵, וא”כ הטפה זו סביב העטרה לגלותה יותר מעט”.

במילים אחרות, לדעת המאירי, עורלה כבושה איננה עורלה שרק דבוקה לעטרה. אלא היא עורלה שנכבשה ונעשתה דקה ושקופה, עד שהעטרה הדבוקה לה, נראית מאחריה כאילו היא גלויה.

הבעיה עם הבנה זו, שמציאות כזו איננה מוכרת למוהלים ולרופאים, כמו שכתב באבני נזר¹⁶:

“ובענין ניכר ערלה כבושה, לדעתי הוא כמו הלכתא למשיחא. כי אין המוהלים מבינים בזה כלל. ואני סנדק כמה שנים, גם שאלתי הרבה מוהלים ולא נראה ערלה כבושה מעולם”.

וראה פסקה 4 להלן.

שיטת רבי יעקב הגוזר¹⁷:

פירוש לעורלה כבושה¹⁸ לפי הענין, מלמעלה נראית קצת מן העטרה מגולה, ומלמטה לגיד במקום החריץ, דבוק העור לבשר ומכסה העטרה. ולפי שאינו מכוסה כולו [= שהעטרה אינה מכוסה כולה. מ”ה] נחלקו עליו ב”ש וב”ה.

לשיטתו, עורלה כבושה איננה עורלה דקה, ואיננה דבוקה לעיקר גוף העטרה, אלא בתחתיתה, בחריץ שבין העטרה לבין גוף הגיד.

עורלה כבושה כזו, בה עור העורלה “נכבש”, מתעבה ודבוק לחריץ עם עור הגיד, מוכרת למוהלים ולרופאים, והיא שכיחה במקרים של היפוספדיאס.

¹⁴ ספר **מגן אבות** (למאירי) ענין יד, ד”ה והטפה זו. בבית הבחירה בסוגיין כתב באופן דומה, אך בפחות פירוט.

¹⁵ בפשטות הכוונה: כל עוד העורלה הכבושה דבוקה לעטרה, אין האדם נחשב ערל. אך אם תתפרק מההדבקה, ותכסה את העטרה כמו כל עורלה, האדם יחשב ערל.

¹⁶ שו”ת **אבני נזר**, חו”מ קכד, ד”ה ובענין ניכר.

¹⁷ **זכרון ברית לראשונים**, חלק ראשון, (קראקא תרנ”ב; דפוס צילום ירושלים תשל”א) כללי המילה לר’ יעקב הגוזר, עמ’ 38.

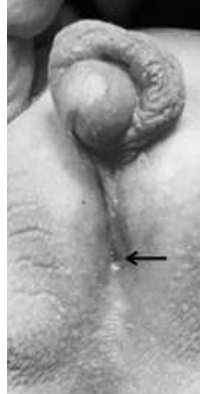
¹⁸ **באר יעקב** שם: “שבת קלה, פי’ בעור **דבוק בחוזק על הגיד** וצריך לזה אומנות יתירה להכיר”.

3. היפוספדיאס

היפוספדיאס הוא אנומליה של אבר הברית ("הפיין"), בה נקב השופכה איננו במרכז העטרה אלא בחלק התחתון (הפונה לרגלים) של הגיד. מקום הנקב תלוי בחומרת הליקוי. במקרים קלים הוא יכול להיות בגוף העטרה, או בין העטרה לגוף האבר. במקרים קשים יותר נקב השופכה נמצא בגיד, קרוב לעטרה, במרכז הגיד, או קרוב לכיס האשכים של היילוד.

היווצרותה של אנומליה זו, מזכירה את היווצרות האנומליה של הליקוי המוכר כ"שפה שסועה".

הסבר: במהלך ההתפתחות העוברית, רקמות שטוחות נסגרות ומקבלות צורה של צינור¹⁹. כך

תמונה מס' 1

צילום מוגדל של היפוספדיאס סקרוטאלי (נקב השופכה ממוקם בכיס האשכים – מסומן בחץ שחור). כל העטרה מגולה, ומעבר לחלק הגבי (דורסלי) של העטרה, נראית עורלה מעובה שאינה מכסה עטרה.

הפנים, וכך גם אבר הברית. כשסגירת הפנים לא נשלמת, נראה שפה שסועה שלא נסגרה, ובמקרים קשים יותר, נקבל גם חיך שסוע שלא נסגר בזמן. כשסגירת אבר הברית לא נשלמת, אם רק העור לא נסגר, נראה עורלה חלקית או חסרה.

אך אם גם סגירת גוף האבר לא נשלמה, אזי השופכה לא נסגרת בקצה המרוחק מהגוף, ולכן נקב השופכה לא מופיע בקצה העטרה, אלא סמוך יותר לגוף, בחלק התחתון של האבר, או בכיס האשכים (כמו בתמונה מס' 1)²⁰.

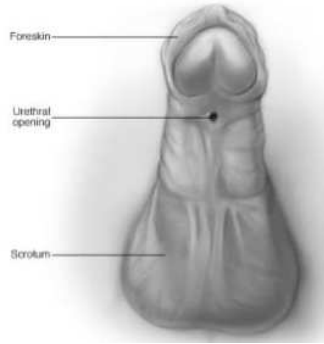
בהיפוספדיאס, כשאין סגירה שלמה של העורלה ועור הגיד, יתכנו כמה מצבים.

המצב הראשון: כל העטרה מגולה, וחלקו הגבי (דורסלי) של עור העורלה שהיה האמור להקיף את העטרה, מרוכז ומעובה בתחתית העטרה – במקום החריץ.

לדעת רבי יעקב הגוזר זוהי העורלה הכבושה.

¹⁹ ראה אהלות פי"א מ"ג: "ובית הלל אומרים, אדם חלול הוא".

²⁰ על שכיחות ליקוי זה ועל משמעותו הרפואית לגבי חובת הרחיצה בחמין, הארכנו בספר **רפואה מציאות והלכה** ח"א, סי' טז, פרקים יב-יג.

תמונה מס' 2

ציור רפואי מתעד היפוספדיאס, בו נקב השופכה נמצא בגוף הגיד, קרוב לעטרה. חלק תחתון של העטרה גלוי ללא עורלה. על החלק העליון (= גבי, דורסלי) של העטרה, יש עורלה חלקית מעובה קצת.

המצב השני: חלק מעור העורלה (החלק הגבי-דורסלי) נמצא על העטרה. אך יתרת עור העורלה חסרה או נמצאת מתחת לעטרה.

למצב זה מתייחס הש"ך בשם הב"ח²¹, "כנולד מהול שיש בו ערלה שחופה רוב גובהו או רוב הקיפו".

מצב של עורלה חלקית מתואר גם בדברי האבני נזר בכמה מקומות:

"דבר התינוקות אשר הראשון יש לו גיד וביצים כזכר והוא כנולד מהול ממש והעטרה כולה מגולה אך הגיד סתום ואטום ואין לו שום נקב רק חריץ יש שם. ולמטה במקום שכלה הגיד בין הגיד והביצים יש לו נקב ומשם מטיל

מים ולמעלה על הגיד אחר העטרה יש לו תלתול בשר **שחופה קצת העטרה**²². בזה הדבר פשוט שהוא זכר גמור ומחויב במילה כשאר תינוקות"²³.

וכן:

"הנה מעשה בא לידי בתינוק נולד מהול ולא נראה בו ערלה כבושה רק במקום אחד הי' חופה ברוב גבהה ורוב הקיפה הי' מהול וחל שמיני שלו בשבת והחמרתי שלא למולו עד למחר"²⁴.

4. עורלה כבושה לשיטת מוהלים מומחים בני דורנו

על עורלה כבושה כתב לי ראש איגוד המוהלים בישראל, הרב חיים מילר שליט"א בחורף תשפ"ב:

"כדידי הוה עבודא שהיה אצלי בחור בן 20 עולה מחבר העמים שהיה נראה כמהול וטען שאביו לא זוכר שעשו לו ברית מילה.

²¹ ש"ך, יו"ד סי' רס"ד ס"ק י"ב.

יתכן שלמצב זה מתייחס גם המאירי במגן אבות שם ענין יד, סד"ה והטפה זו: "ומ"מ אם לא נתגלית העטרה מכל וכל אלא שעדין דבוקה בסוף העטרה ודאי נשלים אותה פריעה ודיו ואין בזה ספק." אך יתכן וכוונתו למצב הראשון.

²² "אחר העטרה", היינו בחלק הגבי-הדורסלי של האבר שהוא החלק הפונה כלפי מעלה כלפי הראש.

²³ שו"ת אבני נזר יו"ד שכב, א. עיי"ש. וראה בשו"ת חלקת יעקב, אבה"ז כז, ובשו"ת מנחת יצחק ז, כו. (הובאו בספר וימל אברהם מאת המוהל הרב ד"ר סודי נמיר, תש"פ, עמ' 263).

²⁴ שו"ת אבני נזר חו"מ קנא, ד"ה הנה מעשה.

בבדיקה נראה כי מתחת לעטרה לא היה נראה חריץ ונראה לחץ של בשר מתחת העטרה.
 בנסיון עם מפריד הצלחתי לעלות את הבשר על כל העטרה ואז הבנתי מה נקרא עורלה כבושה.
 שוחחתי על כך עם אבי זצ"ל²⁵ בנידון ואמר כי נראה לו שזה הדין של עורלה כבושה.
 מנסיון של הרבה שנים לא ראינו עורלה כבושה **שעל** העטרה, ולכן סביר להניח שזו, העורלה שנכבשה ונדחסה בחריץ העטרה, היא הנקראת עורלה כבושה".

5. מקום הטפת דם ברית בנוול מהול

נפק"מ הלכתית בין פירוש המאירי לבין פירוש ר' יעקב הגוזר, היא מקום הטפת דם ברית בנוול מהול:

לדעת המאירי וסיעתו, מקום הטפת דם ברית בנוול מהול הוא בעטרה, **שם** נמצאת שם עורלה דקה שאינה נראית, וממנה צריך להטיף את הדם. וכן דעת האור זרוע²⁶.

כאשר לדעת שניהם, מצוות מילה לא מחייבת לסכן התינוק ולקלף את העורלה הכבושה²⁷.

"כיון דלא שייך בו מילה בזה ילפינן מקרא דהמול ימול דצריך הטד"ב" (= הטפת דם ברית)²⁸.

לדעת ר' יעקב הגוזר וסיעתו, מקום הטפת דם ברית בנוול מהול הוא בחלק הדחוס המעובה של עור הגיד הדבוק לחריץ שבין העטרה לגוף הגיד.

המאירי הביא שיטה זו במגן אבות סוף ענין יד, וחלק עליה:

"ולמוהלי הדור ראיתי שחוחכים מעט מן העור הנפרע. ואין נראה כן לפי הסוגיא שמאחר שנפרע העור מעל העטרה מאליו מה לנו ולחתוכו ואינו אלא כמחתך בבשר".

²⁵ הגאון הרב שלמה מילר זצ"ל, המוהל הידוע מפתח תקוה ומבאי ביתו של החזון אי"ש. עדות זו נכתבה בנו ותלמידו המובהק הרב חיים מילר בשנת תשפ"ב.

²⁶ **אור זרוע**, הלכות מילה צט.

²⁷ ראה באר"ז שם, שמסתפק מעיקר הדין אם צריך לקלוף עור הנכבש, או סגי בשריטה כל דהו. אך מאחר שאין בזמננו אומן לקלוף הכבוש, סגי בשרט בראש הגוויה. וראה בשו"ת **מנחת יצחק** ג, קא, ד"ה (חי) ואגב.

²⁸ **שיעורי ר' שמואל** (רוזובסקי) יבמות נו, א אות תקמה.

לכאורה הבנת המאירי היא שחלק מן העור נעשה דק ודבוק על העטרה כעין קרום, וחלק אחר מהעור "נפרע" כלומר איננו מכסה כלל את העטרה, ומהחלק האחר מטיפים מוהלי הדור את הדם, בניגוד לדעתו של המאירי.

שיטת האבני נזר לגבי נולד מהול, צריכה ביאור. לשון האבני²⁹:

"אך משום שנולד מהול מטיפין מעט דם בצפורן ולא במקום התלתול רק במקום שאין התלתול חופה"²⁹.

מה הכוונה במילים "במקום שאין התלתול חופה"? האם הכוונה לגוף העטרה, כדעת המאירי, או הכוונה לקצה העור הצמוד לעטרה אך לא חופה אותה, כדעת רבי יעקב הגוזר, ובדומה למש"כ האבני³⁰ עצמו לגבי הטפת דם מגר מהול:

"הסכמנו להטיף במקום חיבור העטרה עם הגיד כי שם יוצא תמיד דם בשעת מילה כשכורתין הערלה ובגוף העטרה רוב פעמים אינו יוצא דם כלל בשעת מילה והטפת דם ברית צריך במקום שדרך הדם לצאת בשעת מילה". (אבני³¹ יו"ד שלד)

6. האם 'מושך עורלתו' יוצר עורלה כבושה?

רבי יהודה משווה את הסיכון לחתוך עורלה כבושה, לסיכון לחתוך עורלה משוחזרת שנוצרה אצל מי ש"משך עורלתו". בכראשית רבה אמר רבי יהודה:

"את בריתי הפר זה המשוך. תני המשוך צריך³⁰ לימול, ר' יודה אומר לא ימול מפני שהיא ערלה כבושה. אמרו לפני ר' יהודה והלא הרבה היו בימי בן כוזבה ולכולם בנים. חוזרים ומוהלים. הה"ד המול ימול אפילו ד' וה' פעמים"³¹.

'מדרש תמיהה' זה מובא בשינוי קטן בתוספתא ובירושלמי. בתוספתא: "המשוך צריך שימול ר' יהודה אומר משוך לא ימול מפני שהוא מסוכן. אמרו לו הרבה מלו בימי בן כוזבא והיו לו בנים ולא מתו שני' המול ימול אפי' מאה פעם"³².

ובירושלמי:

"המשוך לא ימול שלא יבוא לידי סכנה דברי רבי יודה. אמר לו רבי יוסי: הרבה משוכין היו בימי בן כוזבא וכולן מלו וחיו והולידו בנים ובנות"³³.

²⁹ שו"ת אבני נזר יו"ד שכב, ב.

³⁰ וכן הוא בילקוט שמעוני, לך לך, רמז פב, שלא כגירסת ב"ר דפוס וילנא "אינו צריך לימול".

³¹ בראשית רבה (תיאודור-אלבק) לך לך מו; ילקוט שמעוני לך לך רמז פב.

³² תוספתא שבת (ליברמן) פט"ו ה"ט. הובאה עם שינויים קלים ביבמות עב, א.

מבואר שרבי יהודה חשש גם לסכנת עקרות (כרות שופכה, כמו בתינוקו של רב אדא בר אבהה), ותמותה. ולכן ענו לו חכמים כי יש הבדל בין עורלה כבושה לבין עורלה משוכה, לאור הנסיון מימי בר כוכבא. כך שלא רק שאין סכנת חיים, שהרי הם חיו אחרי המילה, אלא גם אין סכנת עקרות שהרי הולידו בנים ובנות.

על כל פנים, רבי יהודה חשש שמושך עורלתו יוצר מצב הדומה לעורלה כבושה, שיש סכנה לכרות אותה, כפי שקרה לתינוקו של רב אדא בר אבהה (לעיל סוף פיסקה 1, עמ' 94). וצ"ע להבין מה הדמיון בין עורלה כבושה למושך עורלתו. כדי להבין את סברתו של רבי יהודה, צריך, קודם כל, לדעת מהי משיכת עורלה.

7. הטכניקה של משיכת עורלה בזמן המשנה

משיכת עורלה היא טכניקה מיוחדת ליצירת עורלה חדשה לאדם שנימול. היא מוזכרת לראשונה בספר מקבים-א, לגבי המתיוונים בימי אנטיוכוס אפיפנס:

"ויעשו להם ערלה ויעזבו ברית קודש, ויצמדו לגויים ויתמכרו לעשות רע"³⁴.

תיאור דומה מובא על ידי יוסף בן מתתיהו:

"וכשנתן להם אנטיוכוס את הרשות [לבנות גימנסיון בירושלים], היו הם מכסים על מילתם שיהיו (נראים) כהילנים [יוונים] גם בשעה שהם צירומים, ונטשו בכלל כל מנהגי אבותיהם וחקיו את מעשיהם של גויים אחרים"³⁵.

³³ תלמוד ירושלמי (ונציה) שבת פ"ט יז, ה"א/ב.

³⁴ מקבים א (תרגום אברהם כהנא וחב', בתוך: **הספרים החיצוניים**, ח"ב. הוצאת מסדה, תרצ"א; תרצ"ז; תשט"ז), פרק ראשון, פסוק יד (טו).

מקבים א נכתב בעברית סמוך למלחמות החשמונאים, אך המקור העברי אבד. סמוך לכתיבת הספר, תרגמוהו יהודי מצרים ליוונית, וצירפו את התרגום היווני לקובץ המכונה תרגום השבעים יחד עם כמה ספרים חיצוניים נוספים. אברהם כהנא תרגם את הספר לעברית מתוך כתבי יד קדומים ביותר של תרגום השבעים. מהדורה חדשה, ערוכה ומוארת של **ספר מקבים א**, יצאה לאור בירושלים בשנת תשע"ח ע"י הרב לוי יצחק חריטון, וזכתה להסכמות של גדולי ישראל.

³⁵ יוסף בן מתתיהו, **קדמוניות היהודים** ספר שנים עשר, פרק ה, א, 241, עמ' 55. על אישיותו ונאמנותו של יוסף בן מתתיהו נשברו הרבה קולמוסים, ואכמ"ל. אך לכל הדעות כתביו מהווים מקור חשוב להכרת המציאות ולמקובל בימיו. כמו שמעיד הרב אברהם שמחה במכתב מיום א', א' דר"ח אדר שני תרכ"ב, כי שמע מדודו הגר"ח מוולודין:

"רבינו [הגר"א] ז"ל אמר לבנו הרב הגדול מוה"ר אברהם ז"ל שהוא משתוקק להעתקת יוסיפון לרומיים [= יוסף בן מתתיהו] שעל ידו נוכל להגיע אל מטרת כונתם של רבותינו ז"ל בתלמוד ומדרשים, בדברם במקומות רבות בעניני ארץ קדשינו ובית מקדשנו ותהלוכות שרי קודשנו בימי קדם וכו'." (קלמן שולמן, **ספר מלחמות היהודים**, וילנא תרכ"ג עמ' V).

כיצד בוצעה משיכת העורלה?

יש בידינו תיאור רפואי בן אלפים שנה של ניתוח משיכת עורלה. האנציקלופדיסט הרומי אולוס קורנליוס קלסוס שחי באלכסנדריה בשלהי ימי הבית השני, תיאר את מהלך הניתוח בספרו 'על הרפואה' (De Medicina).

ד"ר ארנולד ואן דה לאר (Arnold Van De Laar), הציג את טכניקת שחזור העורלה של קלסוס, כדלהלן³⁶:

עושים חתך טבעתי סביב בסיס הגיד. מפרידים את העור מגוף הגיד. ואז מושכים ומחליקים את העור לכיוון העטרה. כדי למנוע החלקת העור חזרה לבסיס הגיד, מחברים את העור הנמשך למקום שנבחר ע"י קיסם עץ זעיר (מעין סיכה). האזור הקריבני (קרוב לגוף) של הגיד, נשאר ללא העור שנמשך ממנו, והוא מגליד תוך שבועיים. בחלק הרחיקני (הקרוב לעטרה) של הגיד, נוסף העור המשוך, כך שנמצא שם עור כפול, היכול לכסות את העטרה³⁷. הגאונות של הניתוח הפשוט היא שהשתן של המנותח לא בא במגע כלל עם הפצע הפתוח.

העורלה המשוכה יכולה לכסות את העטרה או את רובה, אך בקלות ניתן להפשילה לכיוון הגיד. במצב זה היא תראה מעובה מאד, ותזכיר מאד את מראה העורלה המעובה במי שנולד מהול (לעיל תמונה מס' 1). ייתכן שבגלל דמיון זה לעורלה כבושה (לפי הסבר רבי יעקב הגוזר) חשש רבי יהודה למול מפני הסכנה. ואכן, כסמך לפירושו, הביא רבי יעקב הגוזר את דברי רבי יהודה בב"ר שהמשוך "לא ימול מפני שהיא ערלה כבושה".

לפירוש רבנו הלל והמאירי, לכאורה אין שום דמיון בין מושך עורלתו לבין עורלה כבושה, ודברי רבי יהודה במדרש רבה הם מדרש פליאה.

³⁶ ד"ר ארנולד ואן דה לאר (Arnold Van De Laar), בספרו UNDER THE KNIFE (Amsterdam, 2014 Pub. Thomas Rap). מהדורה עברית: 'על הסכין', (הוצאת תכלת 2021) פרק 3, עמ' 43; כ"כ גם אברהם קורמן, מושגים בהלכה, (תשס"ב) עמ' 135.

אמנם עיון ישיר בתרגום לאנגלית של דברי קלסוס, מעלה שהוא תיאר שני סוגים של ניתוחים למשיכה ושחזור עורלה. האחד מתאים יותר, לדעתו, למי שנולד מהול, והשני למי שעורלתו נכרתה. התרגום הישיר מלטינית לאנגלית מובא בנספח, להלן.

³⁷ ראה נספח 1 לסימן זה, ובתרישים מס' 1 שם.

נספח

שני ניתוחי שיחזור ערלה של קלסוס*

לפני כאלפיים שנה, תיאר האנציקלופדיסט הרומי אולוס קורנליוס קלסוס שני ניתוחים לשיחזור/יצירת עורלה. הראשון נועד למי שנולד מהול, והוא הניתוח שתואר בסעיף 7 לעיל. ד"ר ג'ק פן (Jack Penn, F.R.C.S) מיוהניסבורג, באמצעות ניתוח זה שיחזור בהצלחה עורלה שנכרתה בגבר בן 35**.

תיאור הניתוח הראשון של קלסוס מתורגם מלטינית לאנגלית***:

The prepuce around the glans is seized, stretched out until it actually covers the glans, and there tied. Next, the skin covering the penis just in front of the pubes is cut thorough in a circle until the

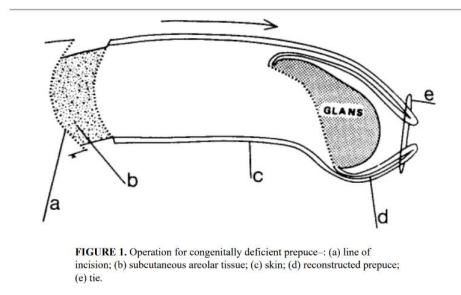

FIGURE 1. Operation for congenitally deficient prepuce: (a) line of incision; (b) subcutaneous areolar tissue; (c) skin; (d) reconstructed prepuce; (e) tie.

penis is bared, but great care is taken not to cut into the urethra, nor into the blood vessels there. This done, the prepuce slides

forwards, towards the tie, and a sort of small ring is laid bare in front of the pubes, to which limit is applied in order that flesh may grow and fill it up . . . (1.25.1 B,24-9)

* Aulus Cornelius Celsus, fl. AD 14-37 .

נספח זה מבוסס על:

Jody P. Rubin, CELSUS'S DECIRCUMCISION OPERATION, UROLOGY, Volume XVI, Number 1: July 1980, pp. 121-124.

** Penn J. Penile reform. Br J Plast Surg 1963:16:287-8.

*** התרגום מלטינית והאיורים מקורם במאמר של רובין:

Rubin JP, Celsus' decircumcision operation: medical and historical implications. Urology 16(1): 121-4. 1980.

הניתוח השני לשיחזור עורלה שניכרתה: בשלב ראשון – A – מפרידים באמצעות סקלפל* את קצה עור העורלה הדבוק לגיד, במקום החתך של המילה, ומפרידים אותו בקלות משאר אורך הגיד. בשלב שני – B – מושכים את עור העורלה קדימה, וחובשים זמנית את גוף העטרה (a בחלק B של התרשים) למנוע הידבקות של עור העורלה לעטרה.

But in one who has been circumcised the prepuce is to be raised from the underlying penis mound the circumference of the glans by means of a scalpel. This is not so very painful, for once the margin

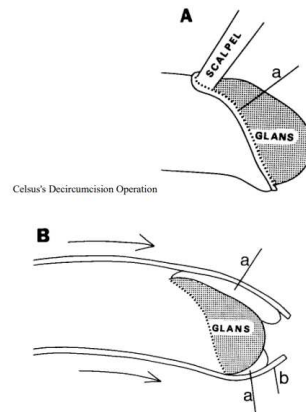

FIGURE 2. Decircumcision procedure. (A) First, skin is cut around corona (a) and loosened along stem of penis. (B) Skin is pulled over glans, and after inflammation ceases, plaster (a) is packed between new prepuce (b) and glans to prevent raw under surface of stretched penile skin from adhering.

has been freed, it can be stripped up by hand as far back as the pubes, nor in doing so is there any bleeding. The prepuce thus freed is again stretched forwards beyond the glans: next cold water effusions are freely used, and a plaster is applied round to repress severe inflammation. And for the

following days the patient is to fast until nearly overcome by hunger lest satiety excite that part. When the inflammation has ceased, the penis should be bandaged from the pubes to the corona; over the glans the plaster is applied with the other end of the probe. This is done in order that the lower part [between the corona and pubic area] may agglutinate, whilst the upper part [the new foreskin covering the glans] heals without adhering. (7.25.1.C.1-10)

* סקלפל הוא איזמל – סכין מנתחים.